

communication in the system of the author's image creation using the tools of psychoanalysis. The author shows characters, interpersonal communication between marginal male and female heroes. Analyzing the characteristics of modeling oniric communication, we come to the following conclusions. Liubko Deresh deliberately turned dialogical form of telephone speech in dreaming to justify some unethical communication faults characters. The author exposes the marginalization of communicants – this is a stylistic devices at the same time opening a marginal character. Oniric communication is showing sources of archetypal feminine-masculine type indicates mental rebirth, flow Animus and Anima.

Key words: communication, oniric communication, psychoanalysis, dreams, the unconscious, archetype, marginality, author's style.

УДК 811.111'42:001:316.77

Ірина Левчук

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ПАРАМЕТРИ РЕЦЕНЗІЙНОГО ТЕКСТУ

У статті розглянуто особливості рецензійного тексту в системі наукової комунікації, визначено його основні ознаки, зосереджено увагу на комунікативно-прагматичних параметрах. З'ясовано типологічне та індивідуально-авторське у вживанні різноманітних засобів лексико-семантичного та синтаксичного рівнів для створення потрібного прагматичного ефекту.

Ключові слова: наукова комунікація, рецензія, комунікативно-прагматичні параметри, оцінна інформація.

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз досліджень цієї проблеми. У сучасній лінгвостилістиці вагоме місце належить вивченню жанрових особливостей наукової комунікації. З-поміж здобутків у цій галузі відзначимо, зокрема, монографії С. Я. Єрмоленко [1], А. П. Коваль [4], Н. Ф. Непійводи [11], М. М. Пещак [12], Т. В. Радзієвської [13] та ін. Традиційно основна увага вчених зосереджена навколо текстів «ядрових» жанрів (статті та монографії), проте все частіше об'єктом студій стають «периферійні» жанри (анотація, реферат, повідомлення, тези, патент та ін.). Водночас мовознавці зазначають потребу багатоаспектного дослідження рецензії як одного з ключових наукових жанрів [6, с. 4]. Значний інтерес викликало вивчення текстів сучасних рецензій (Н. А. Корнева [6], Л. В. Красильникова [7], В. Г. Ляпунова, О. Д. Меш-

ков [10], С. М. Яворська [15] та ін.), щоправда, здебільшого на матеріалі германських мов. Зі зростанням уваги до вивчення специфіки організації та ведення наукових дискусій актуальності набуває дослідження рецензійного дискурсу як безпосереднього її втілення.

Мета статті – проаналізувати особливості рецензійного тексту в системі наукової комунікації, з'ясувати його основні ознаки, зосередивши увагу на комунікативно-прагматичних параметрах.

Матеріалом дослідження послужили рецензії, опубліковані протягом ХХ ст. і на початку ХХІ ст. у часописах «Дивослово» (Д.), «Мовознавство» (М.), «Слово і час» (СіЧ), «Сучасність» (С.).

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Термін «рецензія» походить від латин. *recensio*, що значить «огляд», «розгляд», «оцінка». Літературознавча енциклопедія пропонує таку дефініцію: «Рецензія – жанр літературної критики, що розглядає й поціновує конкретні твори письменства (літературознавства), визначає їх вартість, аналізує компоненти, вказує на допущені, на думку критика, хиби; має широкий тематичний діапазон» [8, с. 318]. Проте це лише один із аспектів розуміння жанру рецензії.

Варто зазначити, що російський літературний словник визначає це поняття значно ширше: по-перше, як «відгук, розбір і оцінку нового художнього (літературного, театрального, музичного, кінематографічного тощо), наукового чи науково-популярного твору»; по-друге, як «жанр критики літературної та газетно-журнальної публіцистики» [9, с. 322].

У теорії журналістики, скажімо, побутує тлумачення рецензії як різновиду статті, яка «відображає явища та факти не суспільного життя взагалі, а тільки з літературної, театральної, художньої, музичної його сфер» [2, с. 213–214]. Зауважимо, О. А. Сальникова, пропонуючи визначення рецензії, звертає увагу передусім на її функціональну специфіку: «Рецензія – це більш або менш цілісний аналіз твору з оцінною спрямованістю, до того ж рецензент прагне не тільки обґрунтувати свою позицію, але й привернути увагу читача до рецензованого твору» [14, с. 205].

Н. І. Колесникова, аналізуючи особливості змістового та функціонального аспектів рецензії, формулює дефініцію, враховуючи три обов'язкові, на її думку, складники такого тексту: 1) коментування основних положень (тлумачення авторської позиції); власне доповнення думок, висловлених автором; вираження свого ставлення до

певної проблеми тощо; 2) узагальнена аргументована оцінка і 3) висновки про значення твору [5, с. 230].

Оскільки рецензія, як і реферат чи анотація, з'являється лише у зв'язку з певним уже існуючим «первинним» текстом, то, очевидно, закономірним є поняття «вторинності». Адже об'єктом наукової рецензії слугують не безпосередні факти дійсності, на яких ґрунтуються праці вчених, а факти, явища вже вивчені, осмислені та представлені у формі публікацій. Уже відібраний, узагальнений матеріал нібито знову переосмислюється рецензентом, який на основі аргументованого аналізу праці вченого виявляє важливі й актуальні моменти змісту, висловлює свої думки у зв'язку з рецензованим твором, оцінює його. Проте рецензія може мати почасти елементи оригінального наукового твору, що створюється на основі рецензованої книги, але певною мірою все ж ніби відокремлено від неї та містить наукові судження самого рецензента щодо конкретної проблеми (чи проблем). Традиційно розрізняють два типи рецензій: такі, що з'являються 1) до виходу праці у світ; 2) після її публікації, тобто мають проспективний або ретроспективний характер.

Основне комунікативне завдання рецензії – оцінка певного наукового дослідження. Адже саме оцінка формує ціннісні орієнтири читача, допомагає йому зорієнтуватися в безперервному потоці інформації, вибрати потрібну книгу. Щоправда, нерідко є й такі рецензії, що лише розглядають зміст книги, сконденсовано переказуючи її. Але й такий підхід може бути цілком виправданим, оскільки рецензент у такий спосіб вирізняє найсуттєвіше в аналізованому творі, детально зупиняючись на одних положеннях і повністю опускаючи інші, а отже, й виявляє своє ставлення до повідомлюваного. Отож, рецензія, крім повідомлення читачеві про зміст книги та її оцінки, є ще й своєрідним засобом реклами того чи того твору. До вторинних функцій рецензії належить також встановлення та відбір критеріїв оцінки наукової праці та системи вимог до неї. Очевидно, варто виділяти і прагматичну функцію організації наукового спілкування, пов'язану передусім із виробленням вербальних форм наукового етикету. Усі композиційні та мовні структури рецензії спрямовані на максимально ефективну реалізацію цих функцій.

Варто зазначити, що залежно від галузі знань структурно-семантична організація рецензії може змінюватися. Зокрема, упорядкування структурних елементів літературознавчої та мовознавчої ре-

цензії зумовлюють такі чинники, як жанр аналізованої книги (чи то монографія, чи збірник праць, чи художній твір (прозовий або поетичний)); реальна проблема, що порушується автором рецензованого твору. Не викликає сумнівів і те, що вибір композиційних елементів тексту та їх конкретне мовне наповнення перебуває також у прямій залежності від авторського «я». Зокрема, в одних рецензіях основною метою може бути оцінка позитивних моментів і критика недоліків, а в інших – у центрі уваги постають судження автора про роль і місце в науці тієї галузі знання, котрій присвячена книга.

Безумовно, структура тексту значною мірою зумовлена і його стилем та жанром. Сучасні літературознавці вирізняють такі різновиди жанру рецензії, як анотація, коротка рецензія (відгук), реферативна рецензія, звичайна газетна (журнальна) рецензія, проблемна рецензія, рецензія -есе, - діалог, -фейлетон, -памфлет, -жарт, -лист, авторецензія, рецензентська репліка [8, с. 318]. Розглянемо детальніше журнальну рецензію, що визначається В. Г. Ляпуною, О. Д. Мешковим [10, с. 5] та іншими дослідниками як жанр наукової публіцистики.

Зауважимо, проникнення елементів публіцистики в текст рецензії зумовлюється тим, що автор застосовує не лише логічне доведення певних наукових положень, але й переконання. Адже рецензент прагне, як зазначалося, не лише інформувати читача, а й зацікавити, спонукаючи в такий спосіб до прочитання книги.

Загалом журнальній рецензії характерні такі ознаки наукового стилю: логічна послідовність висловлення, точність, ясність, чіткість інформації, аргументованість, узагальнення. З цих найзагальніших рис впливають і відповідні мовні характеристики, передусім – мовна внормованість. Зокрема, логічність викладу матеріалу зумовлюється, по-перше, послідовністю інформації, по-друге, специфічними мовними засобами (напр., складнопідрядними конструкціями з причинно-наслідковими зв'язками). Прагнення до однозначності змісту призводить до збільшення частки іменників. Таким чином, усі мовні засоби рецензії підпорядковані основному комунікативному завданню – передати думку з достатньою повнотою, логічно, переконливо й послідовно.

Важливо й те, що, як уже зазначалося, рецензія покликана дати оцінку тому чи тому явищу. Отже, така праця має впливати й на емоції читача, а це означає, що в ній значною мірою поєднуються мовні засоби, які використовуються в художній літературі й у публі-

цистичному стилі. Рецензент не лише викладає інформацію, але й акцентує увагу читача на позитивних і негативних елементах, намагається переконати в незаперечності викладених положень або ж довести іншу думку в полеміці з автором аналізованої книги. А тому, дотримуючись канонів функціонального підстилю науково-публіцистичної прози, жанр рецензії має виразну тенденцію до активного використання емоційно-експресивних компонентів для оцінки праці вченого: слів і зворотів розмовної мови, модальних слів зі значенням суб'єктивної модальності, еліптичних конструкцій, окличних речень з яскраво вираженою експресивністю, а також образів, порівнянь і метафор. Зокрема, оцінюючи наукову працю, рецензент не намагається урізноманітнити способи вираження оцінки, а послуговується здебільшого вже готовими метафоричними оцінними кліше. Зауважимо лише, що метафора в науковому стилі переважно традиційна, стереотипна, не позначена впливом індивідуального, суб'єктивно-оцінного. Проте така метафора почасти перестає задовільняти авторів рецензії, котрі прагнуть викликати в читача емоційно-оцінну реакцію, певне ставлення до рецензованої публікації, а тому вони все частіше використовують із цією метою оригінальні образні засоби (особливо яскраво ця тенденція виявляється в текстах літературознавчих рецензій).

Варто додати, що використання мовної образності в рецензії зумовлюється особливостями композиційної побудови текстів цього жанру. В українській науковій літературі склалася традиційна архітектоніка цього типу тексту. Рецензія представляє собою єдність таких композиційних елементів: заголовок, бібліографічний опис, вступ, основна частина, висновок. Кожний композиційний елемент є закономірним етапом в оцінній характеристиці рецензованої публікації, має певну прагматичну настанову й отримує в тексті рецензії відповідне змістове та графічне оформлення.

Скажімо, заголовок рецензії найчастіше містить у собі в концентрованому вигляді інформацію про зміст рецензованої праці та забезпечує тим самим необхідну адресність наукової рецензії. Заголовок не містить безпосередньої оцінки публікації, а отже, не є власне оцінним етапом. Проте, орієнтуючи на конкретну наукову проблему, заголовок рецензії певною мірою все ж визначає спрямованість та інтенсивність уваги читача.

Характерною ознакою всіх рецензій є наявність бібліографічного опису видання (може бути повним або скороченим, мати свої певні

усталені варіанти розміщення в тексті – найчастіше бібліографічний опис розпочинає рецензію). Бібліографічний опис також не містить безпосередньої оцінки твору, але відомості, представлені в ньому, дозволяють читачеві співвідносити їх з певними оцінними судженнями. Зокрема, вказівка на відоме видавництво дозволяє сподіватися високої якості друку, ілюстративного матеріалу, зовнішнього оформлення публікації.

Вступна частина здебільшого представлена одним абзацом і містить в узагальненому вигляді всі основні різновиди інформації, типові для тексту журнальної рецензії. Специфічною ознакою цього композиційного елемента є те, що в ньому здійснюється перехід від етапу попередньої оцінки до етапу безпосередньої оцінки публікації: у вступі рецензент висловлює найзагальнішу оцінку аналізованій праці. У зв'язку з цим особливої вагомості набувають мовні засоби, спрямовані привернути увагу читача, вплинути на нього з метою створення певного ставлення до публікації.

Нерідко автор прямо повідомляє читачеві мету написання рецензії, не приховуючи суб'єктивної мотивації. Зокрема, до написання рецензії автора можуть спонукати рецензії інших авторів, з оцінками яких він не погоджується загалом або має власну думку щодо окремих позицій (безпосередній вияв реактивності (термін О. А. Сальникової [14, с. 206]) жанру). А отже, відбувається спілкування в якісно новій площині – діалог (здебільшого полемічний) рецензентів (рідше – полілог), наприклад: *«Підручник уже має кілька схвальних рецензій, в яких висловлено й певні критичні зауваги. Так, рецензентів не переконав архаїзм “Уводи” як назва вступної частини. Попри позірну частковість, вважаю це питання принциповим. Адже то не зовсім “вступне слово”, як здалося В. Лесикові, оскільки “Уводи” таки вводять студента в коло основних та літературознавчих дисциплін»* [Нарівська В., СіЧ, 2000, №1, с. 118] (Тут і далі зазначаємо рік видання, номер і сторінку часопису). До речі, такий напрямок комунікації характеризується ґрунтовною аргументацією висловлених зауважень.

Зауважимо, нерідко ставлення рецензента до автора не лише зумовлює тональність тексту, посилює суб'єктивність, а й змінює оцінне спрямування критики. Зокрема, виникає наукова дискусія, об'єктом якої почасти є вже не стільки первинний текст, скільки рецензія іншого автора. Наприклад: *«...читаючи й перечитуючи ре-*

цензію, не йняв віри своїм очам: на її 13 сторінках не знайшлося місця для жодного слова... про достоїнства двох робіт, жодного доброго слова на адресу їх автора, котрий потратив, мабуть, не менше 8-10 років копійкою праці для опрацювання літератури, опублікованих і архівних джерел, підготовки текстів і їх публікації. І все ж найбільше вразила навіть не надмірно загострена критичність рецензії (якоюсь мірою такий підхід можна пояснити запальністю вдачі чи несприйняттям концепції опонента), а різкість, безапеляційність, місцями й відверта нетактовність суджень, оцінок, висновків її автора» [Степанков В., С., 2000, № 5, с. 148]. Як бачимо, спостерігається своєрідна «дифузія» характеристик автора дослідження та рецензента-опонента.

Вступ у рецензії не має єдиної моделі побудови; він може бути коротким і розгорнутим, поєднувати всі характерні для тексту рецензії різновиди інформації чи представляти тільки деякі з них.

Організаційним центром журнальної рецензії є основна частина – найбільш інформаційна ділянка оцінного тексту, завдання якої – детальніше ознайомлення читача зі змістом книги, висвітлення її ключових положень. Якщо у вступі рецензент ніби апріорно оцінює працю вченого, то в основній частині подає аргументований аналіз публікації, доводить, ілюструє свої положення. Пропонуючи читачеві огляд змісту книги, рецензент тими чи тими засобами висловлює власне ставлення до аналізованого матеріалу, дає оцінку праці. Зокрема, цю інформацію часто деталізують метатекстові одиниці (семантика згоди чи незгоди) на зразок: *на жаль, шкода, справді, правда, щоправда, на мою думку, на мій погляд, вважаємо, треба признати, слід відзначити* та ін. Зрозуміло, «прозора» семантика цих мовних одиниць дає можливість читачеві відразу з'ясувати авторську позицію щодо змісту рецензованої праці: чи погоджується він із науковцем, чи заперечує його міркування. Найчастіше рецензенти намагаються обмежитися найсуттєвішими, на їхній погляд, заувагами щодо змісту праці на противагу її деталізованому переказу. Щоправда, Ігор Качуровський вказує на комунікативну необхідність переказу книги за певних умов, зокрема: **«переповідати зміст випадає лише тоді, коли твір знаний і приступний критикові-рецензентові, а чи історикові літератури, натомість для читача – недосяжний. А про той чи той твір, що з ним читач або вже ознайомився, або може це зробити, належить говорити як про щось тому читачеві відоме і знане»** [Качуровський І., С., 2000, № 4, с. 155]. Дослідниця У. Жидек-

Беднарчук щодо цього зауважує: «...ідеальна рецензія повинна містити лише загальний переказ, але в контексті робіт, що репрезентують подібну методологію на тлі інших методологій разом із зауваженнями» [16, с. 12]. Очевидно, варто погодитися з думкою про недоцільність переказу всієї книги, адже рецензія має передусім зацікавити читача, спонукаючи до самостійного ознайомлення з первинним текстом, тобто головна її прагматична функція – збільшити кількість читачів.

Простежуючи співвідношення позитивного і негативного в системі оцінювання, варто зауважити, позитивна оцінка має значно вищий коефіцієнт частотності, що пояснюється різними чинниками (нерідко рецензії мають замовний характер!). На цих обставинах почасти акцентують самі рецензенти, як-от: *«Як відомо, від числа рецензій (прихильних!) залежить збут книги»* [Горбач А., С., 1991, № 2, с. 105].

Цікаво, що дискусія про доцільність написання «негативних» рецензій розпочалася ще в ХІХ ст. У 30-х роках ХХ ст., як відомо, з'явилися рецензії-«погроми» на книги «буржуазних націоналістів». Практика написання «негативних» рецензій збереглася й до сьогодні, однак зазнали змін її мотиви.

На нашу думку, науковець передусім повинен дотримуватися морально-етичних засад ведення дискусії. Принагідно варто звернути увагу на висновкову частину однієї з рецензій В. Степанкова. Автор висловлює побажання усім рецензентам: *«коли вже дуже закортить перебрати на себе місію “караючого архангела” й влаштувати комусь з опонентів “чистилище”, слід пригадати слова Ісуса Христа й вчасно схаменутися. Ось вони: “Чому дивишся на скалку в оці брата твого, колоди ж у власнім оці не чуєш? І як можеш сказати братові твоєму: дай, брате, вийму скалку, що в твоїм оці, ти, що не бачиш колоди, яка у твоїм оці? Лицеміре, вийми перше колоду з ока свого, і тоді побачиш, як вийняти скалку з ока брата твого” (Євангеліє від Луки)»* [Степанков В., С., 2000, № 5, с. 151].

Очевидно, виявом наукового такту рецензента є передусім «дозування» інформації з «мінусовою» позначкою. Водночас важливо аргументувати недоліки книги (тоді як достоїнства зазначаються переважно на рівні констатації). Тому суттєвою характеристикою способу викладу цієї міні-теми в сучасних рецензіях є роздум (рідше – полеміка).

Зауважимо, що полеміка спрямована передусім на аналіз і критику недоліків публікації та передбачає наявність щонайменше двох елементів. По-перше, це ознайомлення з поглядами автора рецензованого твору; по-друге – критика цих поглядів рецензентом і висловлення ним власної позиції. Отже, єдність цих двох компонентів тексту формує полемічний блок рецензії, що традиційно маркується специфічними лексико-синтаксичними конструкціями.

Необхідно також зазначити, що організація основної частини рецензії здебільшого зумовлена характером аналізованого твору: чи то опис окремих компонентів публікації, чи роздуми щодо концепції вченого, чи полеміка з автором твору. А отже, відповідно до того, яка форма висловлювання домінує в основній частині рецензії, доцільно вирізняти, на нашу думку, щонайменш чотири різновиди цього композиційного елемента: основна частина описового характеру; основна частина, орієнтована на роздум; основна частина полемічного типу та основна частина «дифузного» (мішаного) характеру. Безпосередньо зі способом викладу інформації пов'язаний ще один важливий чинник – ситуативний контекст спілкування. Наприклад, якщо рецензія є елементом дискусії між рецензентами щодо правомірності позитивної чи негативної оцінки певної книги, то з розвитком полеміки переважатиме емоційність оцінювання, тобто відбуватиметься суб'єктивація тексту.

Комунікативну специфіку організації тексту рецензії нерідко зумовлює сама особа рецензента, його вміння. Здебільшого рецензенти-письменники в оцінці доробку колеги послуговуються «образною критикою» [3, с. 18], активно використовуючи епітети, порівняння, метафори, фразеологічні одиниці, прийом зіставлення та ін. Почасти в таких текстах «руйнується» традиційна структура рецензії, з'являються композиційні елементи інших жанрів (інколи ненаукових), як-от: епіграфи, постскриптами тощо. Зокрема, епіграф як елемент архітектоніки літературознавчої рецензії має факультативний характер. Однак він нерідко програмує тональність і спрямованість подальшого спілкування з читачем, тобто є своєрідним комунікативним маркером для адресата. Наприклад, Ігор Бондар-Терещенко в рецензії-відповіді на висловлені критиками зауваження використовує епіграф із тексту Генрі Аміеля: *«До якої міри шкідлива, заразлива і нездорова вічна усмішка байдужої критики! Наскільки згубний цей безглуздий усміх, що все роз'їдає, пересміює і руйнує, що розчаровується у будь-якому*

особистому обов'язкові, у будь-якій перехідній прихильності, і котрий прагне лише одного: зрозуміти, а не діяти! Цей склад мислення дуже небезпечний у нас, оскільки він заохочує всі погані інстинкти: розбещеність, неповагу, егоїстичний індивідуалізм, і призводить до соціального атомізму» [Бондар-Терещенко І., Б., 1999, № 9–10, с. 184]. Зрозуміло, що домінування в тексті лексем із негативними конотаціями (*шкідливий, заразливий, нездоровий, байдужий, згубний, безглуздий, небезпечний* та ін.) «сигналізує» читачеві про ставлення рецензента до обговорюваного. До того ж, доповнення запропонованого епіграфу цитатою Георгія Іванова: *«Хуже всех пишу критику я – либо в ножки, либо в морду. Притом по темпераменту больше тянет в морду»*, – підкреслює іронічну тональність (почасти з відтінком сарказму) власне тексту рецензії.

Складовим елементом висновків у рецензії є вирази побажання щодо майбутнього аналізованої праці, окреслення кола можливих адресатів і т. ін. Прикметно, що висновковій частині характерна інтегрувальна функція, оскільки узагальнена оцінка, яка тут міститься, відображає оцінну спрямованість усього тексту рецензії (позитивну чи негативну) і завершує процес поступового накопичення, деталізації та конкретизації оцінної інформації. Вступ і висновок рецензії ніби обрамлюють основну частину – аналіз, опис, систему доведень. Така архітектоніка тексту наукової рецензії забезпечує його монолітність, логічну стрункність і композиційну довершеність.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, сучасний рецензійний дискурс спрямований на реалізацію таких основних функцій, як: 1) репрезентація певного твору читачам (інформаційна); 2) його оцінка й осмислення в загальному контексті певної галузі (оцінна). Вони можуть по-різному реалізуватися в змістовому просторі тексту, що зумовлює існування варіантів і різновидів рецензій, у яких виявляються почасти риси інших жанрів (анотацій, листів, есе, нарисів тощо). Вторинними функціями передбачено рекламування рецензованої праці, вироблення критеріїв оцінки твору, продукування нових і вдосконалення наявних вербальних форм наукового етикету.

Головна мета рецензійного дискурсу – переконати читацьку аудиторію – зумовлює його антропоспрямованість, що вимагає врахування когнітивних, психологічних і соціальних параметрів аудиторії, рівня освіти, фахової належності, віку тощо. На мовному рівні

це знаходить відображення, передусім, на виборі лексико-синтаксичних конструкцій.

Рецензія має два основні вектори адресата: читач і автор рецензованого твору, проте нерідко можливий третій – інший рецензент. Кожний елемент архітекtonіки рецензії є закономірним етапом в оцінній характеристиці аналізованої публікації, має певну прагматичну настанову й відповідне змістове та графічне оформлення в тексті.

У подальших дослідженнях варто зосередити увагу на специфіці застосування мовленнєвих стратегій і тактик у рецензійних дискусіях відповідно до їх комунікативної мети.

Джерела та література

1. Єрмоленко С. Я. Синтаксис і стилістична семантика / С. Я. Єрмоленко. – К. : Наук. думка, 1982. – 210 с.
2. Карпенко В. Основи професіональної комунікації / В. Карпенко. – К. : Нора-прінт, 2002. – 348 с.
3. Кириченко Н. В. Функционирование средств экспрессивного синтаксиса в текстовой структуре научно-популярного произведения / Н. В. Кириченко // Типология текста в функционально-стилистическом аспекте. – Пермь : ПГУ, 1990. – С. 47–58.
4. Коваль А. П. Науковий стиль сучасної української мови: Структура наукового тексту / А. П. Коваль. – К. : Вища шк., 1970. – 306 с.
5. Колесникова Н. И. От конспекта к диссертации: Учебное пособие по развитию навыков письменной речи / Н. И. Колесникова. – М. : Флинта: Наука, 2002. – 288 с.
6. Корнева Н. А. Рецензія в сучасному науковому дискурсі : семантико-композиційний та комунікативно-прагматичний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство» / Н. А. Корнева; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2010. – 21 с.
7. Красильникова Л. В. Жанр научной рецензии : семантика и прагматика / [под общ. ред. Ревзиной О. Г.]. – М. : Диалог. – Изд-во МГУ, 1999. – 140 с.
8. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / [авт.-уклад. Ю. І. Ковалів]. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – Т. 2. – 624 с.
9. Литературный энциклопедический словарь / [под общ. ред. В. М. Кожевникова, П. А. Николаева]. – М. : Сов. энциклопедия, 1987. – 752 с.
10. Ляпунова В. Г. A book about books. Композиция и язык научных рецензий / В. Г. Ляпунова, О. Д. Мешков, Е. В. Терехова. – М. : Наука, 1990. – 143 с.
11. Непийвода Н. Ф. Мова української науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект) / Н. Ф. Непийвода. – К. : ТОВ «МФА», 1997. – 303 с.
12. Пешак М. М. Розвиток давньоруського і староукраїнського наукового тексту / М. М. Пешак. – К. : Українознавство, 1994. – 272 с.

13. Радзієвська Т. В. Текст як засіб комунікації / Т. В. Радзієвська. – К. : Наук. думка, 1993. – 192 с.
14. Смелкова З. С. Риторические основы журналистики. Работа над жанрами газеты / З. С. Смелкова, Л. В. Ассуирова и др. – М. : Флинта: Наука, 2002. – С. 202–216.
15. Яворська С. М. Рецензія як тип тексту (на матеріалі англійської рецензії) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Англійська мова» / С. М. Яворська; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – Львів, 2000. – 23 с.
16. Żydek-Bednarczuk U. Akty mowy i strategie pragmatyczne w recenzji naukowej / U. Żydek-Bednarczuk // Język – człowiek – kultura / pod red. B. Czopek-Korciuch. – Piotrków Trybunalski, 2000, S. 11–20.

Левчук Ирина. Коммуникативно-прагматические параметры рецензионного текста. В статье рассматриваются особенности рецензионного текста в системе научной коммуникации, определяются его основные признаки, сосредотачивается внимание на коммуникативно-прагматических параметрах. Рецензия представлена как периферийный жанр научного стиля с высокой степенью стандартизации на всех уровнях построения текста и инвариантной структурой одновременно. Отмечается, что рецензионный текст гармонично сочетает информирование читателя о содержании научной публикации, анализ ее отдельных положений с оценкой работы в целом, что обуславливается основными функциями этого жанра: информационной и оценочной. Среди вторичных функций выделяются: рекламирование анализируемого труда, выработка критериев оценки произведения, продуцирование новых и совершенствование имеющихся вербальных форм научного этикета. Выясняется типологическое и индивидуально-авторское в употреблении разнообразных средств лексико-семантического и синтаксического уровней для создания нужного прагматического эффекта.

Ключевые слова: научная коммуникация, рецензия, коммуникативно-прагматические параметры, оценочная информация.

Levchuk Iryna. Communicative and Pragmatic Parameters of the Edition Notice Abstract. This article deals with the peculiarities of the edition notice abstract within the system of scientific communication. The main features of the edition notice abstract have been defined. Extensive attention has been devoted to communicative and pragmatic parameters. It is demonstrated that the edition notice abstract constitutes a peripheral genre of scientific style with a high level of standardization on all levels of text construction and invariant structure. It has been pointed out that the edition notice abstract harmoniously combines information for readers regarding the contents of a scientific publication with an analysis of its principal assertions and potentially with an evaluation of the work. On this basis, It is possible to identify this genre's two main functions – informational and evaluative. In addition to this, it is possible to distinguish secondary functions relating to the promotion of the paper under analysis, a preconditioning of criteria for the evaluation of the paper, and the creation of new verbal forms of scientific 'etiquette' as well as the refinement of existing ones. Typological and individual author-specific features in terms of the

usage of various lexical, grammatical, semantic and syntactic means for creating a pragmatic effect have been identified.

Key words: scientific communication, edition notice abstract, communicative and pragmatic aspects, evaluative information.

УДК 811.161.2'373.232(477.82)

Лариса Лісова

ПРИЗВИЩА З ПОСЕСИВНИМИ ФОРМАНТАМИ В АНТРОПОНІМІКОНІ ПІВДНЯ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті проаналізовано прізвища з посесивними формантами в сучасному антропоніміконі півдня Волинської області. Поява значної кількості іменувань на *-ов*, *-ев*, *-ин* зумовлена успадкуванням антропонімічних традицій, сформованих на Волині у XVIII ст., активними міграційними процесами в XX ст. Охарактеризовано продуктивність суфіксів у творенні прізвищ, встановлено семантику їхніх основ.

Ключові слова: прізвище, посесивний суфікс, ім'я, антропонім, апелятив.

Постановка наукової проблеми та її значення. Прізвища морфологічного способу творення первісно називали особу за іменем батька чи матері, рідше – діда чи баби, і в такий спосіб ідентифікували денотат у суспільстві. Натомість прізвища, утворені лексико-семантичним способом, функціонували в ролі додаткових особових імен або прізвицьк. Формальний показник розрізнення прізвищ морфологічного способу творення – це специфічні суфікси [див.: 9, с. 71; 16, с. 286]. Серед цих прізвищ традиційно розрізняють: 1) прізвища з патронімічними формантами (*-енк-о*, *-ич*, *-ович (-евич)*); 2) прізвища з посесивними формантами (*-ов*, *-ев (-єв)*, *-ів*, *-ин (-ін)*); 3) прізвища з поліфункціональними формантами (*-ук (-'ук, -чук)*, *-ак (-як)*, *-ик*, *-к-о*, *-ець*, *-ськ-ий*) (Г. Є. Бучко, Л. О. Кравченко, П. П. Чучка) [3; 9; 16].

До актуальних ономастичних досліджень належить вивчення специфічних особливостей антропонімікону певних регіонів, які виявляються передусім у кількісному та якісному співвідношенні прізвищ із різними формантами.

Об'єкт дослідження – сучасні прізвища Володимир-Волинського, Горохівського, Іваничівського, Локачинського, Луцького районів Волинської області. **Мета** роботи – проаналізувати словотворчі